

РОЗДІЛ 5. ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

СИСТЕМА РОБОТИ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
ІЗ СІМ'ЄЮ З РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ
ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУTHE SYSTEM OF WORK OF THE PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION
WITH THE FAMILY ON THE IMPLEMENTATION OF THE TASKS
OF CIVIC EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN

У статті актуалізовано проблему формування громадянського виховання дітей дошкільного віку через призму партнерства інституту сім'ї та закладів освіти, готовності закладу дошкільної освіти та сім'ї до підвищення їхнього виховного потенціалу. Встановлено, що на сьогодні відсутні спеціальні дослідження з питань підготовки батьків щодо реалізації завдань громадянського виховання в рамках розвитку партнерства сім'ї та ЗДО, не проводилося всебічного вивчення сім'ї як чинника виховання і взаємодії із ЗДО в умовах модернізації української освіти і становлення громадянського закладом дошкільної освіти. Виокремлено суперечність між необхідністю формування педагогічного потенціалу сім'ї для забезпечення сприятливіших умов виховання та соціалізації дітей та недостатнім розробленням теоретичних засад підготовки батьків щодо реалізації завдань громадянського виховання в сучасних реаліях. Окреслено та конкретизовано ефективні організаційно-педагогічні умови: готовність педагогів до партнерства із сім'єю з питань громадянського виховання дітей; розробка організаційних форм (плани, проекти) підготовки батьків з питань громадянського виховання дітей; розробка навчально-методичних, консультативних матеріалів щодо підготовки необхідної бази партнерства закладу дошкільної освіти та сім'ї; проведення регулярних моніторингів серед батьків. Охарактеризовано систему роботи ЗДО із сім'єю щодо реалізації завдань громадянського виховання дітей дошкільного віку: ефективна взаємодія педагогів із батьками через розроблення й реалізацію комплексу заходів із підвищення ролі сім'ї в громадянській і патріотичній освіті своїх дітей; оволодіння батьками необхідними компетенціями, способами діяльності щодо громадянського виховання в умовах співпраці із педагогами.

Ключові слова: громадянське виховання, діти дошкільного віку, ЗДО, педагогічний

потенціал, сім'я, партнерство, освітня політика.

The article examines the problem of the formation of civic education of preschool children through the prism of partnership between the institute of family and educational institutions, the readiness of preschool education institutions and families to increase their educational potential. It is established that today there are no special studies on the training of parents to implement the tasks of civic education in the framework of the development of partnership between family and preschool education, no comprehensive study of the family as a factor of education and interaction with preschool education in the context of modernization of education. The contradiction between the need to form the pedagogical potential of the family to ensure more favorable conditions for the upbringing and socialization of children and the insufficient development of the theoretical foundations of parental training for the implementation of civic education in modern realities is highlighted. The effective organizational and pedagogical conditions are outlined and specified: the readiness of teachers to partner with the family on the issues of civic education of children; development of organizational forms of parental training on civic education of children; development of educational, methodological, advisory materials on the preparation of the regulatory framework for social partnership of preschool education institution and family. The system of work of the preschool education institution with the family on the implementation of the tasks of civic education of preschool children is described: effective interaction of teachers with parents through the development and implementation of a set of measures to increase the role of the family in the civic and patriotic education of their children.

Key words: civic education, preschool children, kindergartens, pedagogical potential, family, partnership, educational policy.

УДК 373.2.015.31:316.42:172.12:37.064
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/54.1.37>

Вознюк А. А.,
ст. викладач кафедри дошкільної освіти
Державного вищого навчального
закладу «Донбаський державний
педагогічний університет»

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні відбувається переосмислення цінностей батьківства, зростання батьківської співпричетності до процесу соціалізації дитини. Сім'я починає виступати рівноправним партнером поряд із закладами дошкільної освіти у формуванні освітньої політики держави. Сучасна система освіти має враховувати всі суспільно-важливі обставини (демографічний чинник, реальні зміни в ціннісно-смісловій структурі свідомості молоді) проводячи

роботу з сім'ями дітей дошкільного віку в процесі реалізації виховних завдань.

Державні стандарти (БКДО [1] та Концепція НУШ [6]) орієнтують дошкільну освіту на взаємодію та партнерство з сім'ями дітей дошкільного віку, де батьки не просто спостерігачі, а активні учасники освітнього процесу. Однією з форм організації інтенсивної взаємодії ЗДО та сім'ї є партнерство [7].

ЗДО у своїй роботі з сім'єю має спиратися на сім'ю дошкільника як на рівноправних учасників

формування дитячої особистості. Сім'я володіє більшим обсягом ресурсів громадянського виховання дітей, які не може замінити заклад дошкільної освіти, таких, як: любов і прихильність до дітей, емоційно-моральна насиченість стосунків, їхня громадянська спрямованість. Відповідно, формування громадянської ідентичності відбувається ефективніше, якщо заклад дошкільної освіти встановлює тісний взаємозв'язок із сім'єю.

Важливо зазначити, що проблемне поле у діаді взаємодії «сім'я» – «заклад освіти» з одного боку проявляється як небажання або відсутність можливості в батьків постійно контактувати з педагогами через зайнятість; байдужість сімей до участі у виховних заходах разом із дитиною; незнання кола інтересів дитини, її друзів. З іншого – повноцінній співпраці сім'ї та ЗДО заважають такі чинники, як нецікаве у змістовному та інформаційному планах проведення педагогічної роботи (батьківських зборів; використання винятково матеріальних можливостей батьків; авторитарний стиль спілкування педагогів з батьками; пріоритет негативної (переважно негативної) інформації про дитину; констатація педагогом проблем дитини за відсутності рекомендацій з їхнього подолання; відсутність стимулювання батьків у вихованні дітей та ін.) [3, с. 130].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання взаємодії сім'ї та закладу дошкільної освіти на сучасному етапі досліджено в працях Л. Бобро, С. Гаврилюк, А. Залізник, В. Панченко, Н. Трофаїла та ін. Натомість проблема педагогічної взаємодії закладу дошкільної освіти із сім'єю з реалізації завдань громадянського виховання дітей дошкільного віку не знайшла належного висвітлення в педагогічній теорії.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На підставі вивчення наукової літератури з досліджуваної проблеми виокремлено низку невирішених раніше питань: потребою в реалізації взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї з урахуванням реалізації завдань громадянського виховання дітей дошкільного віку і відсутністю методичних аспектів такої взаємодії у практиці дошкільної освіти.

Мета статті. З огляду на вищезначене метою даної статті є розгляд ефективних форм роботи педагогів ЗДО із сім'єю з реалізації завдань громадянського виховання дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Сім'я, як будь-яка система, реалізує низку соціальних функцій, провідними з яких є виховання дітей, їхній духовний, фізичний розвиток. Будучи інститутом первинної соціалізації дитини, сім'я забезпечує розвиток суспільства та зв'язок поколінь. Затребуваною в сучасному суспільстві є позиція батьків, яка сприяє формуванню в дитини власної точки зору, де стимулюється інтерес до пізнання, формування активної життєвої позиції, лідерських

якостей, культури спілкування, комунікативності. Проте, існують серйозні проблеми в оволодінні більшістю батьків психолого-педагогічними компетенціями, відсутність мотивації та установки батьків на процес виховання та формування громадянських якостей у дітей. Отже, важливою умовою реалізації завдань процесу виховання дітей дошкільного віку є розвиток партнерства інституту сім'ї та закладу дошкільної освіти.

Варто зазначити, що важливою тенденцією сучасної вітчизняної освіти є прагнення освітніх організацій до максимальної відкритості, а важливу роль відіграють батьки вихованців, які і є соціальними замовниками. Взаємодію ЗДО з батьками неможливо реалізувати без урахування потреб та інтересів сім'ї, вона будується виключно на засадах принципів індивідуалізації, взаємної поваги та довіри. Основним завданням такої взаємодії виступає активізація суб'єктної позиції батьків, їхнє залучення у виховний процес, надання допомоги в реалізації виховних функцій. Успішність розв'язання цього завдання значною мірою зумовлена рівнем сформованості професійної компетентності педагога [10, с. 14]. Компетентність вихователя у сфері взаємодії з батьками вихованців включає насамперед, знання сучасних форм і методів спілкування з сім'єю, педагогічний такт та психологічну підтримку, врахування потреб та інтересів батьків, їхніх соціальних запитів, здійснення індивідуально-диференційованого підходу до кожної сім'ї тощо.

Т. Рожко-Павлишин розглядає процес формування готовності батьків до виховання дітей як педагогічну систему, що надає орієнтаційне (когнітивне, мотиваційне, операційне, організаційне) поле, у якому батьки здійснюють вибір оптимальних знань та умов виховання дітей у сім'ї; особливий спосіб діяльності з надання психолого-педагогічної допомоги батькам у розв'язанні проблем виховання дітей у сім'ї, пов'язаних із особливостями виховання дітей; процес співпраці усіх батьків (групи/ ЗДО, школи), подолання соціокультурних та психолого-педагогічних проблем [9, с. 698].

Н. Трофаїла вважає, що деякі компоненти педагогічного потенціалу сім'ї не піддаються швидкій корекції та зміні з боку ЗДО (наприклад: освітній рівень батьків, педагогічна культура сім'ї, матеріальне становище і т.д.). Проте, ЗДО має серйозний ресурс для розширення єдиного освітнього простору сім'ї дошкільника, розв'язання ключових завдань їхнього розвитку, виховання і соціалізації особистості дитини, а також проведення спільної роботи у контексті громадянського виховання [10, с. 14].

І. Рогальська-Яблонська зазначає, що на практиці не завжди батьки виконують покладені на них функції в повному обсязі. Уданому контексті існує проблема підвищення виховного потенціалу сім'ї та її ролі у громадянському вихованні дитини [8, с. 293].

Отже, система роботи ЗДО із сім'єю в контексті реалізації завдань громадянського виховання дітей передбачає розробку та реалізацію комплексу форм, методів та засобів щодо підвищення соціальної ролі сім'ї у виховному процесі. Однак, згідно А. Залізняка, педагоги часто не готові до активних форм роботи з сім'ями дітей. Це пов'язано з вимогами до професійної кваліфікації педагогів, яка здійснюється переважно в стандартних формах лекцій та семінарів і не передбачає інтерактивної взаємодії. Така форма подачі та засвоєння матеріалу переносяться педагогами в подальшому і на систему спілкування з батьками вихованців, що в результаті призводить до роз'єднаності учасників освітнього процесу, формального вирішення питань, пасивного засвоєння інформації [4, с. 60].

Важливо, щоб педагог не тільки володів сучасними методиками і технологіями та вмів орієнтуватися в новому форматі освітнього процесу, а й, головне, був відкритий до особистісного спілкування з батьками вихованців. Залучення батьків як активних суб'єктів і партнерів до освітнього простору ЗДО суттєво змінює рівень взаємодії, спрямованої на підвищення педагогічної культури батьків з метою реалізації найоптимальніших умов для розвитку громадянської позиції особистості дошкільника. Оскільки саме сім'я, будучи джерелом традицій, дає дитині важливий досвід взаємодій з людьми, у ній вона вчиться спілкуватися, опановувати прийоми комунікації, слухати й поважати думку інших, терпляче й дбайливо ставитися до своїх близьких. В освоєнні досвіду конструктивного спілкування велике значення має особистий приклад батьків і родичів [2, с. 268].

Отже, результатом методичної роботи педагогів ЗДО із сім'єю з реалізації завдань громадянського виховання дітей дошкільного віку може стати використання різноманітних інтерактивних форм взаємодії, а саме:

- анкетування, що дає змогу вивчити інтереси, потреби, соціальні запити сімей;
- консультації, створення інформаційних лепбуків, буклетів, у яких батьків знайомлять із новими технологіями освітньої роботи;
- майстер-класи для батьків щодо використання нових технологій;
- сімейні клуби в рамках додаткової освіти;
- Дні (тижні) відкритих дверей для батьків;
- дні дублера, де педагоги міняються ролями з батьками;
- спільні творчі проєкти з використанням конструктивної діяльності;
- конкурси та виставки, спільні розваги, які створюють умови не тільки для демонстрації творчих робіт, а й для колективного спілкування;
- змагання, спільні дозвілля, екскурсії тощо. [5, с. 109].

На основі вищеведеного аналізу наукової літератури пропонуємо тематику роботи ЗДО із сім'єю щодо реалізації завдань громадянського виховання дітей дошкільного віку, яка включає:

1) основи громадянської ідентичності, почуття гордості за свою Батьківщину, народ та історію України, усвідомлення своєї етнічної та національної приналежності; цінностей суспільства; становлення гуманістичних і демократичних ціннісних орієнтацій;

2) цілісний, соціально орієнтований погляд на світ у його органічній єдності та розмаїтті природи, народів, культур і релігій;

3) шанобливе ставлення до іншої думки, історії та культури інших народів;

4) розвивати самостійність та особисту відповідальність у дітей за свої вчинки, у тому числі в інформаційній діяльності, на основі уявлень про моральні норми, соціальну справедливість і свободу;

5) розвивати етичні почуття, доброзичливість та емоційно-моральну чуйність, розуміння та співпереживання почуттям інших людей;

6) формувати настанови на безпечний, здоровий спосіб життя, наявність мотивації до творчої праці, праці на результат, дбайливого ставлення до матеріальних і духовних цінностей.

Висновки. Таким чином, у межах взаємодії педагогів ЗДО з батьками дошкільників реалізується можливість підвищити рівень педагогічної культури батьків чим збагатити соціальний досвід дітей. Від того, наскільки педагог компетентний та може зацікавити батьків, залежить ефективність взаємодії. Використання різноманітних технологій взаємодії учасників виховного процесу дають змогу налагодити продуктивне спілкування, що, своєю чергою, дає можливість вихователю та батькам обмінюватися комунікативними ролями та сприяє обміну інформацією. Обидві сторони разом долають перешкоди та разом знаходять оптимальні способи розв'язання педагогічних завдань. Система роботи закладу дошкільної освіти із сім'єю щодо реалізації завдань громадянського виховання дітей дошкільного віку реалізується через комплекс завдань, що визначають основні напрями освітньої діяльності: ефективна взаємодія педагогів із батьками через розроблення й реалізацію комплексу заходів із підвищення ролі сім'ї у громадянському вихованні дітей; оволодіння батьками необхідними компетентностями, способами діяльності щодо громадянського виховання через залучення дитини в культуру власного народу та ціннісні орієнтації сім'ї.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. Від 12 січня 2021 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini> (дата звернення: 5.12. 2022).

2. Бобро Л. Партнерська взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї як основа гармонійного розвитку особистості дитини дошкільного віку. *The 4 th International scientific and practical conference «Eurasian scientific discussions»* (May 8-10, 2022) Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain, 2022. P. 268–270.

3. Довженко Т. Підготовка майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу до роботи з сім'єю. *Педагогіка та психологія*. 2016. № 52. С. 124–133.

4. Залізник А., Гаврилюк С. Педагогічна взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї у вихованні дітей дошкільного віку. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2020. № 1 (3). С. 59–64.

5. Панченко В. Організація духовно-морального виховання дітей у дошкільних закладах. *Науковий вісник Миколаївського державного університету*

імені ВО Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки. 2014. №45. С. 107–111.

6. Половіна О., Ліпчевська І. Наступність дошкільної освіти та нової української школи. *Інноватика у вихованні*. 2018. № 7. С. 203–214.

7. Рогальська І. Взаємодія сім'ї та освітньої установи у соціалізації особистості в дитинстві. *Educational Dimension*. 2015. №37. С. 382–388.

8. Рогальська-Яблонська І. Педагогіка соціалізації: особливості патріотичного виховання дітей дошкільного віку. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2016. №2. С. 290–297.

9. Рожко-Павлишин Т. Взаємодія з сім'єю: пріоритетний напрям діяльності закладу дошкільної освіти. *Молодий вчений*. 2018. №11. С. 697–701.

10. Трофаїла Н. Взаємодія вихователів та сім'ї у формуванні доброзичливості дітей дошкільного віку. *Věda a perspektivy*. 2022. Вип. 2. С. 12–15.